

Kohtuasi C-480/21

Eelotsusetaotlus

Saabumise kuupäev:

3. august 2021

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Supreme Court (Iirimaa kõrgeim kohus)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

30. juuli 2021

Edasikaebajad:

W O

J L

Vastustaja:

The Minister for Justice and Equality

C-480/21 - 1

SUPREME COURT

[...]

**EUROOPA LIIDU TOIMIMISE LEPINGU ARTIKLI 267 ALUSEL
EELOTSUSE TAOTLEMINE**

EUROOPA LIIDU KOHTULT

[...] [Supreme Courti (Iirimaa kõrgeim kohus) koosseis]

[...]

**SEOSES EUROOPA VAHISTAMISMÄÄRUSE 2003. AASTA
SEADUSEGA (EUROPEAN ARREST WARRANT ACT 2003)
(MUUDETUD REDAKTSIOON)**

KOHTUASJAS W O [...],

MILLE POOLED ON

MINISTER FOR JUSTICE AND EQUALITY

TAOTLEJA

JA

W. O.

TAGAOTSITAV

NING

[...]

**SEOSES EUROOPA VAHISTAMISMÄÄRUSE 2003. AASTA
SEADUSEGA (EUROPEAN ARREST WARRANT ACT 2003)
(MUUDETUD REDAKTSIOON)**

KOHTUASJAS J L [...]

MILLE POOLED ON

MINISTER FOR JUSTICE AND EQUALITY

TAOTLEJA

JA

J. L.

TAGAOTSITAV

**30. JUULI 2021. AASTA KOHTUMÄÄRUS
EELOTSUSE TAOTLEMISEKS**

**EUROOPA LIIDU KOHTULT VASTAVALT
ELTL ARTIKLILE 267**

[...] [Menetluslik taust]

võttes arvesse, et käesolevas asjas oli võetud kavasse kohtuotsuse tegemine 23. juulil 2021 ning sel kuupäeval on kuulutatud kohtuotsus menetluspoolte esindajate juuresolekul ning menetluspooltele on antud võimalus esitada oma seisukohad eelotsusetaotluse eelnõu kohta;

ja et faktilised ja menetluslikud asjaolud on sellised, nagu on kirjeldatud käesolevale kohtumäärusele lisatud eelotsusetaotluses;

ja et eelotsusetaotluse esitanud kohus on seisukohal, et käesolevas asjas pooltevaheliste probleemide lahendamisel tekib küsimusi seoses sellega, kuidas on õige tõlgendada teatavaid Euroopa Liidu õiguse sätteid, nimelt seoses nõukogu raamotsusega 2002/584/JSK, mida on muudetud nõukogu raamotsusega 2009/299/JSK, ja asjakohase kriteeriumiga, mida tuleb kohaldada, kui Euroopa vahistamismääruse 2003. aasta seaduse (European Arrest Warrant Act 2003) § 37 alusel esitatakse vastuväide, et korralduse andmine tagaotsitava üleandmiseks, kelle kohta on tehtud Euroopa vahistamismäärus, võib potentsiaalselt viia selleni, et rikutakse tema õigusi, mis tulenevad Euroopa inimõiguste konventsioonist või Euroopa Liidu põhiõiguste hartast,

ON KOHUS OTSUSTANUD TAOTLEDA Euroopa Liidu Kohtult Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 267 alusel eelotsust, nagu on märgitud eelotsusetaotluses, järgmistes küsimustes:

1. Kas on asjakohane kohaldada kohtuotsuses LM ette nähtud ning kohtuotsuses L ja P kinnitatud kriteeriumi, kui on olemas tegelik oht, et edasikaebajad antakse kohtu alla kohtutes, mis ei ole moodustatud seaduse alusel?
2. Kas on asjakohane kohaldada kohtuotsuses LM ette nähtud ning kohtuotsuses L ja P kinnitatud kriteeriumi, kui isik, kes soovib vaidlustada Euroopa vahistamismääruse alusel esitatud taotlust, ei saa sellele kriteeriumile vastata, sest sel ajal ei ole selle tõttu, kuidas kohtuasju juhuslikult jaotatakse, võimalik kindlaks teha, millises koosseisus kohus nende kohtuasja menetleb?
3. Kas see, et Poolas puudub tõhus õiguskaitsevahend kohtunike ametisse nimetamise õiguspärasuse vaidlustamiseks olukorras, kus on ilmne, et edasikaebajad ei saa sel ajal tõendada, et nende asja menetlevad kohtukolleegiumid koosnevad kohtunikest, kes ei ole ametisse nimetatud õiguspäraselt, kujutab endast olukorda, kus sisuliselt rikutakse õigust õiglasele kohtulikule arutamisele, millest piisab, et kohustada vahistamismäärust täitvat riiki keelduma edasikaebajate üleandmisest?

JA KOHUS MÄÄRAB, et tagaotsitavad jäävad kautsjoni vastu vabadusse [...] ja nende edasikaebuste menetlemine peatatakse, kuni Euroopa Kohus on teinud nimetatud küsimustes eelotsuse või kohus teeb vahepeal uue määruse.

[...]. [Riigisiseste menetluskulude maksmine]

[...]

Lõplikult vormistatud 30. juulil 2021

AN CHÚIRT UACHTARACH

SUPREME COURT

[...] [Supreme Courti (Iirimaa kõrgeim kohus) koosseis]

Pooled:

WO

edasikaebaja

JA

MINISTER FOR JUSTICE AND EQUALITY

vastustaja

[...]

Pooled:

JL

edasikaebaja

JA

MINISTER FOR JUSTICE AND EQUALITY

vastustaja

Kohtu 30. juuli 2021. aasta eelotsusetaotlus

Sissejuhatus

1. Supreme Court (Iirimaa kõrgeim kohus) on otsustanud taotleda Euroopa Kohtult Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 267 alusel eelotsust küsimustes, mis tekivad seoses nõukogu raamotsusega 2002/584/JSK, mida on muudetud nõukogu raamotsusega 2009/299/JSK, ja asjakohase kriteeriumiga, mida tuleb kohaldada, kui Euroopa vahistamismääruse 2003. aasta seaduse (European Arrest Warrant Act 2003) § 37 alusel esitatakse vastuväide, et korralduse andmine tagaotsitava üleandmiseks, kelle kohta on tehtud Euroopa vahistamismäärus, võib potentsiaalselt viia selleni, et rikutakse tema õigusi, mis tulenevad Euroopa inimõiguste konventsioonist (edaspidi „EIÕK“) või Euroopa Liidu põhiõiguste hartast (edaspidi „harta“). Kohtuotsuses Celmer otsustas Euroopa Kohus eelotsusemenetluses, et liikmesriikide kohtud on kohustatud tegema kaheastmelise

analüüsi, kui tagaotsitav esitab üleandmise suhtes vastuväite, põhjendades seda ohuga, et võidakse rikkuda talle liidu õigusnormidest tulenevaid õigusi: esiteks peab kohus kindlaks tegema, kas taotluse esitanud liikmesriigis esineb üldisi ja süsteemseid puudusi, mille tõttu rikutakse EIÕK või hartaga tagatud õigusi, ja teiseks peab kohus kindlaks tegema tegeliku, põhjendatud ohu, et tulevikus põhiõiguse sisu rikutakse (vt kohtuotsus Minister for Justice and Equality (kohtusüsteemi puudused), C-216/18 PPU, EU:C:2018:586; edaspidi „kohtuotsus LM“, nagu Euroopa Kohus Celmerile viitas). Seda kriteeriumi kinnitas Euroopa Kohus hiljem liidetud kohtuasjades L ja P, C-354/20 PPU ja C-412/20 PPU, EU:C:2020:1033; edaspidi „kohtuotsus L ja P“).

Faktilised asjaolud

2. W.O. ja J.L. kohta on tehtud mitu Euroopa vahistamismäärust, milles taotletakse nende väljaandmist Poola Vabariigile (edaspidi „Poola“). Esimesena nimetatud edasikaebaja kohta on tehtud neli Euroopa vahistamismäärust, millest kaks tegi Lublini regionaalne kohus ja ülejäänud kaks vastavalt Zdzisław Łukasiewicz [tõlkija märkus - see on väärkajastamine - tegemist on ees- ja perekonnanimega, mitte kohtu asukoha linna nimega] ja Zamości regionaalne kohus. Nendest Euroopa vahistamismäärustest kolmes taotletakse tema üleandmist selleks, et anda ta kohtu alla mitmes konkreetsetes süüteos, ja ühes selleks, et vangistada ta vastavalt Poola kohtutes juba kuulutatud süüdimõistvatele kohtuotsustele. Teisena nimetatud edasikaebaja kohta on teinud Euroopa vahistamismääruse Rzeszówi regionaalne kohus seoses viie süüteoga.

Menetlus Iirimaa

3. W.O. ja J.L. suhtes järgiti tavalist vahistamismääruste täitmise menetlust, milles vahistamismääruste täitmise tagamist taotles taotleja/vastustaja (minister). High Court (kõrge kohus, Iirimaa) menetles neid juhtumeid koos. Mõlemas kohtuasjas vaidlustati Euroopa vahistamismäärused mitmel põhjendusel ja kuigi kummaski asjas tehti eraldi kohtuotsus, puudutavad need kohtuotsused üht ja sama põhiküsimust ning nendes otsustati ühtemoodi. Kummaski asjas tegi High Court (kõrge kohus, Iirimaa) otsuse ministri kasuks ning määras W.O. ja J.L.-i üleandmise [...]. Edasikaebajad taotlesid menetlusluba edasikaebuse esitamiseks eelotsusetaotluse esitanud kohtusse ja neile anti selleks luba 9. märtsil 2021 [...].

4. Edasikaebajate peamine väide seisneb selles, et pärast kohtuotsust Celmer on olukord Poolas muutunud. 20. detsembril 2019 võeti vastu üldkohtute korralduse seadus (edaspidi „uus seadus“) ja Poola seadusandja võttis selle vastu 23. jaanuaril 2020 ning see jõustus Poolas 24. veebruaril 2020, mis edasikaebajate sõnul tekitab võimaluse, et Poola kohtukoosseisud, mis nende asja menetleksid, ei pruugi olla moodustatud kooskõlas õigusnormidega nii, nagu Euroopa Kohus on hiljuti viidanud kohtuasjas A.B. jt (kohtunike nimetamine kõrgeimasse kohtusse – kaebused), C-824/18, EU:C:2021:153. Samuti väidavad edasikaebajad, et Poolas ei ole mehhanismi selle õigusvastasuse vaidlustamiseks. Vastustaja väidab, et

sisuliselt paluvad edasikaebajad Euroopa Kohtult kohtuotsusega LM kehtestatud kriteeriumi teise astme tühistamist. Vastustaja märgib, et riigisisene ega rahvusvaheline kohtupraktika ei viita sellele, nagu saaks isik ette heita kõigest teoreetilist oma õiguse rikkumist. Isik peab tõendama etteheidetava rikkumise ja enda konkreetse juhtumi vahelise seose ning kui selliseid tõendeid ei ole, tuleb edasikaebus jätta rahuldamata.

Poolte seisukohad

5. Supreme Courti (Iirimaa kõrgeim kohus) menetluses peetud aruteludes oli edasikaebajate keskne argument see, et kohtuotsus LM, milles on ette nähtud kaheastmeline lähenemisviis küsimuses, kas õigusriigi põhimõttel rajanev vastuväide üleandmise suhtes peaks olema tulemuslik, ei ole käesoleva juhtumi asjaoludele kohaldatav, sest see puudutas vaid kohtusüsteemi sõltumatuse küsimusi, mis on nende sõnul teistsugune kaalutus kui see, kas kohus on moodustatud õiguspäraselt. Nad väitsid, et kui Poola kohus ei ole moodustatud õiguspäraselt, ei ole isikul, kelle üleandmist taotletakse, võimalik kasutada tõhusat õiguskaitsevahendit. Sel juhul on mure seotud mitte kohtu sõltumatuse, vaid tema õiguspärasusega. Nende väitel tekib kohtu sõltumatuse küsimus seega alles siis, kui kohtu koosseis on moodustatud seaduse alusel. Edasikaebajate sõnul on olemas tegelik oht, et mis tahes kohus, mille ette nad ilmuvad, ei ole moodustatud õiguspäraselt uue seaduse ja muude alates 2015. aastast tehtud muudatuste tõttu, mis on vastuolus harta artiklist 47 ning EIÕK artiklitest 6 ja 13 tulenevate nõuetega. Nendel asjaoludel ei ole neil võimalik kasutada tõhusat õiguskaitsevahendit, nagu on ette nähtud EIÕKs ja hartas. Edasikaebajad märkisid, et kohtuotsus LM käsitles sõltumatusega seotud küsimusi, samas kui käesolevas asjas on küsimus tuvastatavas põhiõiguses, s.o õiguses tõhusale õiguskaitsevahendile, mis on Poolas hiljutiste seadusandlike muudatustega edasikaebajatelt ära võetud. Edasikaebajad väidavad, et see eristamine on oluline, sest õigus tõhusale õiguskaitsevahendile on vähem subjektiivne kui sõltumatuse küsimus ja seega vähem seotud üleantavat isikut puudutavate isiklike asjaoludega.

6. Vastustaja väitel taotleavad edasikaebajad radikaalset kõrvalekaldumist väljakujunenud põhimõttest, mille kohaselt peab isik tõendama, et nende konkreetsete ja täpselt kirjeldatud asjaolude tõttu tekib tegelik konventsioonist ja/või hartast tulenevate õiguste rikkumise oht. Ta märkis, et edasikaebajad ei ole esitanud ühtegi põhjendust, miks tuleks õigust tõhusale õiguskaitsevahendile käsitleda kuidagi teisiti kui mis tahes muud konventsioonist tulenevat õigust, ning et Euroopa Kohus ja EIK on kasutanud oma praktikas järjepidevalt lähenemisviisi, mille kohaselt peab olema olemas tegelik oht, et rikutakse üleantava isiku õigust sellele, et teda ei kohelda alandavalt ja/või ebainimlikult (liidetud kohtuasjad Aranyosi ja Căldăraru, C-404/15 ja C-659/15 PPU, EU:C:2016:198; kohtuotsus Saadi vs. Itaalia, avaldus nr 37201/06 [2009] 49 E.H.R.R. 30), või tegelik oht, et sisuliselt rikutakse õigust õiglasele kohtumõistmisele (kohtuotsused LM; L ja P). Vastustaja sõnul ei ole alust väita, et seesama kriteerium ei peaks kehtima seoses õigusega tõhusale õiguskaitsevahendile. Ta tugines Supreme Courti (Iirimaa

kõrgeim kohus) otsusele kohtuasjas Minister for Justice vs. Brennan, [2007] 3 I.R. 732, märkides, et põhimõte, mille kohaselt isik peab tõendama seose olemasolu õiguse rikkumise ja omaenda konkreetse olukorra vahel, kehtib ka riigisisises õiguses. Etteheidetav asjaolu peab mõjutama isikut, kelle üleandmist taotletakse. Samuti oleks tema sõnul anomaalne, kui isikult nõutakse individuaalse ohu tõendamist, kui ta väidab, et võib olla rikutud tema õigust sellele, et teda alandavalt ja ebainimlikult ei kohelda, kuid ei nõuta samamoodi individuaalse ohu tõendamist juhul, kui võib olla rikutud õigust tõhusale õiguskaitsevahendile.

7. Vastustaja sõnul on kohtuotsuses LM kasutatud lähenemisviisi säilitamiseks muidki põhjusi: esiteks on raamotsuses 2002/584 märgitud, et vahistamismäärus *täidetakse*, välja arvatud juhul, kui on tõendatud üks ettenähtud põhjustest, mis lubab üleandmisest keelduda. Samuti väitis vastustaja, et kui piisaks sellest, et isik, kelle üleandmist taotletakse, tõendaks, et üleandmist taotlevas liikmesriigis esineb üldisi ja süsteemseid puudusi, saaks esitada vastuväite kõikide selle liikmesriigi tehtud Euroopa vahistamismääruste suhtes ja see muudaks nimetatud raamotsuse selle liikmesriigi suhtes mõttetuks. Vastustaja märgib, et niisugune järeldus oleks problemaatiline. Esiteks juhtis ta tähelepanu, et ELL artikli 7 kohaselt võib juhul, kui Euroopa Ülemkogu leiab, et vahistamismääruse teinud liikmesriigis on oluliselt ja jätkuvalt rikutud artiklis 2 osutatud põhimõtteid, raamotsuse 2002/584 toime selle liikmesriigi suhtes peatada ning keelduda selle raamotsuse kohaste vahistamismääruste täitmisest ilma konkreetset hinnangut andmata (vt kohtuotsus LM, punktid 72 ja 73). Teiseks märkis vastustaja, et kui lubada keeldumist üldiste puuduste põhjal, annaks see tegelikult karistamatuse isikutele, kes püüavad põgeneda üleandmist taotlevas liikmesriigis süüdi või karistuse mõistmise eest, kuna nad saaksid Euroopa vahistamismääruse edukalt vaidlustada, esitamata tõendeid seoses enda konkreetse olukorraga. Vastustaja sõnul oleks tegu olukorraga, mis on vastuolus raamotsuse eesmärgiga võidelda sellise üleantava isiku karistamatuse vastu, kes viibib muul territooriumil kui see, kus ta süüteo toime pani (vt kohtuotsus L ja P, punktid 59 ja 60). Vastustaja väitel on Euroopa Kohus on selgitanud, et kriteeriumi kohaselt, mida tuleb rakendada, kui üleandmisest keeldumist põhjendatakse tegeliku asjaomase põhiõiguse rikkumise ohuga, kuna vahistamismääruse teinud liikmesriigis esineb süsteemseid või üldisi puudusi, peab vahistamismäärust täitev õigusasutus konkreetselt ja täpselt kindlaks tegema, kas on piisavalt alust arvata, et isik, kelle üleandmist taotletakse, satub sellele riigile üleantuna niisugusesse ohtu (vt kohtuotsused Aranyosi ja LM). Sellest lähtudes väidab vastustaja, et kriteeriumi teisest astmest loobumine ohustaks Euroopa vahistamismääruse süsteemi eesmärgi saavutamist.

8. Edasikaebajad märkisid, et ELL artikli 19 lõikes 1 käsitletud „tõhusa kohtuliku kaitse“ põhimõte on seotud EIÕK artiklitega 6 ja 13 ning harta artikliga 47, nii et kuigi õigusemõistmise korraldamine kuulub liikmesriikide pädevusse, peavad liikmesriigid järgima liidu õigust, sealhulgas ELL artikli 19 lõiget 1. Edasikaebajad viitasid Euroopa Kohtu otsusele komisjon vs. Poola (üldkohtute sõltumatus), C-192/18, EU:C:2019:924, kui selle argumendi allikale. Samuti väitsid edasikaebajad, et Euroopa Kohus on tunnistanud, et artikkel 47 hõlmab õigust tugineda sellele, et õigust õiglasele kohtulikule arutamisele on

rikutud, ning et kohtud peavad saama kontrollida rikkumisi kohtunike ametisse nimetamisel, ja selles tuginevad nad kohtuotsusele HG & Simpson, C542/18 RX-II ja C-543/18 RX-II, EU:C:2020:232. Edasikaebajate sõnul annab kohtuotsus Simpson liikmesriigisestele kohtutele mandaadi kontrollida mis tahes rikkumist seoses kohtunike ametisse nimetamisega, et tagada artikli 47 järgimine. Samuti tuginesid edasikaebajad kohtuotsusele *Ástráðsson vs. Island*, väites, et isegi kui kontrollimehhanism on ette nähtud, on tähtis selle kontrolli kvaliteet. Viimati nimetatud kohtuasjas leidis EIK, et ametisse nimetamisel toime pandud rikkumiste kontroll oli puudulik, kuna seda tehes ei kaalutud, kas asjaomane kohus on *moodustatud seaduse alusel*. Vastustaja väitis, et õigus tõhusale õiguskaitsevahendile saab tekkida vaid juhul, kui on kõigepealt kindlaks tehtud mingi muu õigus, mida kaebaja väitel on rikutud või tõenäoliselt rikutakse, võttes arvesse selle juhtumi erisusi, ja mis seetõttu eeldab õiguskaitsevahendit. EIK on korduvalt kinnitanud, et õigus tõhusale õiguskaitsevahendile ei eksisteeri iseseisvalt. See pelgalt täiendab teisi kehtivaid konventsiooni ja selle protokollide tingimusi. Samamoodi on Euroopa Kohus seoses artikli 47 esimeses lõigus ette nähtud õigusega tõhusale õiguskaitsevahendile märkinud, et „selle õiguse tunnustamine [eeldab] konkreetsel juhul, nagu nähtub harta artikli 47 esimesest lõigust, et sellele viitav isik tugineb liidu õigusega tagatud õigustele või vabadustele“ (kohtuotsus A.B. jt, C-824/18, punkt 88). Vastustaja väitel ei ole riigisisises kohtupraktikas ega Euroopa Kohtu või EIK praktikas põhimõtteliselt ühtegi alust, mis annaks mõista, nagu oleks õigusel tõhusale õiguskaitsevahendile mingisugune kõrgem staatus, millest tulenevalt tähendaks niisuguste üldiste puuduste esinemine üleandmist taotlevas liikmesriigis saadaval olevates õiguskaitsevahendites automaatselt üleandmisest keeldumist.

9. Edasikaebajad märkisid, et kohtu moodustamine seaduse alusel on vaieldamatult õigusriigi põhimõtte osa, mida on sellena tunnustanud nii Strasbourgi kohus kui ka Euroopa Kohus. Edasikaebajate sõnul nähtub kohtupraktikast, et õigusriigi põhimõttega kaasneb muu hulgas kohtunike nõuetekohane ametisse nimetamine. Kohtuotsusele *Ástráðsson vs. Island* ning kohtuotsusele L ja P tuginedes väitsid nad, et selle kaalumise, kas kohus on „moodustatud seaduse alusel“, seisab eraldi küsimusest, kas juba moodustatud kohus on oma tegevuses erapooletu või sõltumatu, mistõttu kehtivad selle suhtes teistsugused kaalutlused.

10. Põhimõtteliselt märkisid edasikaebajad, et hinnangu andmine selle kohta, kas kohus on moodustatud seaduse alusel, eelneb võimalikule hinnangu andmisele sõltumatuse kohta; teisisõnu on esimene samm küsimus, kas asjaomane kohus on moodustatud seaduse alusel. Sisuliselt väidavad nad, et küsimus, kas kohus, mis edasikaebajate üle õigust mõistab, on moodustatud seaduse alusel, seisab etteheitena eraldi sellest, mille tuvastas Euroopa Kohus oma otsuses LM ja mida ta kinnitas hiljuti kohtuotsuses L ja P. Kui kohus ei vasta EIÕK artikli 6 ja harta artikli 47 kriteeriumidele, lõpeb kohtu suhtes hinnangu andmine, sest edasi ei ole vaja midagi analüüsida. Teisisõnu, kui kohus ei ole moodustatud seaduse alusel, siis sõltumatuse või erapooletuse küsimust ei tekigi. Nendel asjaoludel väidavad edasikaebajad, et High Court (kõrge kohus, Iirimaa) ei pea kaaluma isiklikku

olukorda, kõnealuse süüteo laadi ega faktilist konteksti, milles asjassepuutuv vahistamismäärus tehti, sest need küsimused seisavad väljaspool peamist küsimust, mis puudutab kohtu moodustamist.

11. Vastustaja märkis, et kohtu sõltumatuse eristamine kohtu moodustamisest on kunstlik, kuna nii õigus olla ära kuulatud seaduse alusel moodustatud kohtus kui ka õigus olla ära kuulatud sõltumatus ja erapooletus kohtus on harta artikli 47 kohaselt ühe ja sama õiguse eri aspektid ning rakendada ühe ja sama õiguse kahe osa suhtes erinevaid kriteeriume oleks otsitud. Vastustaja sõnul ei ole ükski kohus varem niisugust erinevust täheldanud. Õigus sõltumatule kohtule ja õigus seaduse alusel moodustatud kohtule on ühe ja sama põhiõiguse osad. Seda on tunnistanud ka varem (kohtuotsus HG & Simpson). Samuti märkis vastustaja, et Euroopa Kohus on selgitanud, et nõue, mille kohaselt peavad kohtud olema moodustatud seaduse alusel, on kehtestatud eesmärgiga „tagada kohtuvõimu sõltumatus täitevvõimust“ (Üldkohtu otsus FV vs. nõukogu, T-639/16 P). Vastustaja märkis, et arutelu, mis käsitleb kohtu sõltumatuse eristamist kohtu moodustamisest kohtuasjas Ástráðsson, on vaja asetada konteksti. Kuigi EIK eristas selles kohtuasjas sõltumatust erapooletusest, pidades silmas, et on tavaline, et kohtuniku määramine Islandi kõrgema astme kohtusse ei vasta riigisisese õiguse kohaselt eeskirjadele, analüüsis EIK seejärel, kas sellel eeskirjade eiramisel on tagajärgi kaebajale. Vastustaja sõnul sai kaebaja selles kohtuasjas ette heita ainult talle artiklist 6 tulenevate õiguste rikkumist, sest ta sai tõendada, et ühe tema kohtuasjaga tegelnud kohtuniku ametisse nimetamisel eirati eeskirju. Teisisõnu sai ta tõendada, et õigusvastasus mõjutas tema individuaalset juhtumit. Vastustaja kordas, et edasikaebajad ei ole viidanud veenvatele tõenditele selle kohta, et ükski kohtunik, kes nende kohtuasja tõenäoliselt menetleb, on määratud ametisse kuidagi teisiti kui Poola riigisisese õiguse kohaselt. Niisiis, märgib vastustaja, peavad edasikaebajad selleks, et olla edukad, tõendama, et kohtu moodustamisega seotud õigus erineb radikaalselt õigusest olla ära kuulatud sõltumatus kohtus või õieti üldse mingist muust õigusest. Kohtupraktikas ei ole midagi, mis võiks selliseks mõttekäiguks alust anda.

12. Supreme Court (Iirimaa kõrgeim kohus) on võtnud käesolevas asjas arvesse tõendeid, mille esitas Poola advokaat Dąbrowska, kes esitas edasikaebajate nimel mitu ettekannet. On asjakohane märkida, et kohtuasjade juhusliku jaotamise süsteemi tõttu ei ole käesolevas staadiumis võimalik teha kindlaks kohtukoosseise, mis tulevikus edasikaebajate kohtuasju arutavad. Samuti on tuginetud mitmele dokumendile, mis esitati High Courti (kõrge kohus, Iirimaa) menetluses, sealhulgas Poola ombudsmani A. Bodnar'i arvamusele uue seaduse kohta, Euroopa Julgeoleku- ja Koostööorganisatsiooni (OSCE) ettekannetele ning Veneetsia komisjoni 30. detsembri 2019. aasta ettekandele koos Poola kõrgeima kohtu 23. jaanuari 2020. aasta resolutsiooniga. Samuti on Supreme Court (Iirimaa kõrgeim kohus) võtnud arvesse Poola kõrgeima kohtu ja Poola konstitutsioonikohtu vahelist lahkarvamust uue seaduse kohta, millele juhtis tähelepanu advokaat Dąbrowska.

13. High Courti (kõrge kohus, Iirimaa) kohtunik palus W.O. kohta lisateavet vahistamismääruse teinud ametiasutuselt, kes kinnitas, et uue seaduse artikli 26 lõike 3 kohaselt jäetakse kohtu koosseisu vaidlustav avaldus läbi vaatamata, kui selles palutakse tuvastada või hinnata kohtuniku ametisemääramise õiguspärasust või tema pädevust täita kohtusüsteemiga seotud ülesandeid.

Tähelepanekud

14. Supreme Court (Iirimaa kõrgeim kohus) on täiesti teadlik süsteemsetest puudustest õigusriigi olukorras, mis on kõnealuses kohtusüsteemis varem tuvastatud kohtuasjas Celmer tehtud otsusega ja mitmete seda kinnitanud kohtuotsustega ning selliste Euroopa Kohtu otsustega nagu LM ning hiljem L ja P, ning mis on nüüd, pärast uue seaduse vastuvõtmist veelgi murettekitavamad. Poola kõrgeim kohus on oma 23. jaanuari 2020. aasta resolutsioonis märkinud, et kohtukoosseis on „määratud nõuetevastasel“, kui selles koosseisus on isik, kes on nimetatud üldkohtu (jm kohtute) kohtunikuks 8. detsembri 2017. aasta seaduse ja teatavate muude seaduste kohaselt moodustatud riikliku kohtute nõukoja ettepanekul, kui see ebaõige ametisse nimetamine põhjustab teatavatel asjaoludel sõltumatu standardite rikkumist Poola põhiseaduse, harta artikli 47 ja EIÕK artikli 6 lõike 1 tähenduses (vt resolutsioon nr 2). On keeruline ette kujutada rängemat kohtunike ametissenimetamise süsteemi hukkamõistu riigi kõrgeimalt kohtult. Supreme Court (Iirimaa kõrgeim kohus) on seisukohal, et õigusriigi olukord Poolas on veelgi rohkem murettekitav ja probleemne kui sel ajal, mil Euroopa Kohus tegi oma otsuse LM. Varem on Supreme Court (Iirimaa kõrgeim kohus) (kohtunik O'Donnelli isikus) kohtuotsuses Celmer vs. Minister for Justice and Equality, [2019] IESC 80, punktis 85 märkinud:

„Kaldun asja menetlenud kohtunikuga nõustuma, et abstraktselt ei saa ega tohiks välistada võimalust, et süsteemsed puudused teatavas süsteemis võivad ise kujutada endast olukorda, kus sisuliselt rikutakse õigust õiglasele kohtulikule arutamisele, millest piisab, et kohustada täitevasutust üleandmisest keelduma. See võib juhtuda näiteks siis, kui süsteemsel tasandil tuvastatud puudus on nii kaugeleulatuv ja läbiv, et see avaldaks selgelt ja vältimatult mõju üleandmist taotlevale kohtule ning igale kohtumenetlusele ühes või teises konkreetses süüdistuses. Ent olen asja menetlenud kohtunikuga nõus ka selles, et Euroopa Kohtu otsusest nähtuvalt ei saa Poolas tehtud süsteemseid muudatusi, mis on kahtlemata tõsised ja raskekujulised, pidada iseenesest piisavaks, et ulatuda käesoleval juhul selleni.“

15. Nüüd näib, et Poolas on suuri probleeme kohtunike ametisse nimetamise menetluse õiguspärasusega. Käesoleva kohtuasja edasikaebajatel ei ole selle tõttu, kuidas kohtuasju kohtunikele juhuslikult jaotatakse, võimalik kindlaks teha, millised kohtunikud nende asja menetlevad. Isegi kui nad saaksid need kohtunikud kindlaks teha ja tõendada, et need kohtunikud ei ole õiguspäraselt ametisse nimetatud ega ole seetõttu õiguspäraselt moodustatud kohtu osa, on

selge, et uuest seadusest, iseäranis aga selle artikli 26 lõikest 3 tulenevalt ei ole neil võimalust vaidlustada nende asja menetlema määratud kohtukoosseisu õiguspärasust. Selles olukorras peab tekkima küsimus, kas süsteemsed puudused Poola süsteemis on niisugused, et kujutavad ise endast olukorda, kus sisuliselt rikutakse õigust õiglasele kohtulikule arutamisele, millest piisab, et kohustada täitevvõimu, käesoleval juhul Iirimaa oma, üleandmisest keelduma. Vastus sellele küsimusele ei ole *acte clair*.

16. Supreme Court (Iirimaa kõrgeim kohus) on teadlik, et Euroopa Kohus on teinud veel ühe otsuse: komisjon *vs.* Poola Vabariik, [C-791/19, EU:C:2021:596], mis puudutab õigusriiki, kohtusüsteemi sõltumatust ja kohtunike vastu algatatud distsiplinaarmenetluste tagajärgi. See otsus tehti pärast Supreme Courti (Iirimaa kõrgeim kohus) istungit ja kuigi Supreme Court (Iirimaa kõrgeim kohus) seda otsust oma kaalutlustesse ei võtnud, tuleb tunnistada, et see suurendab veelgi meie muret seoses õigusriigi olukorraga Poolas ja tagajärgedega isikutele nende kohtute menetlustes.

Eelotsuse küsimused

17. Nendel asjaoludel palub Supreme Court (Iirimaa kõrgeim kohus) Euroopa Kohtult eelotsust järgmistes küsimustes:

[...] [Eelotsuse küsimused, nagu need on sõnastatud kohtumääruse sissejuhatavas osas]

Taotlus lahendada eelotsusetaotlus kiirendatud menetluses

18. Supreme Court (Iirimaa kõrgeim kohus) palub, et Euroopa Kohus lahendaks käesoleva eelotsusetaotluse oma kodukorra artikli 105 kohaselt kiirendatud menetluses. Supreme Court (Iirimaa kõrgeim kohus) on seisukohal, et edasikaebustes on tekkinud põhimõttelisi riigisisese ja liidu õiguse küsimusi seoses eespool kirjeldatud asjaoludega, mistõttu kuulub see eelotsusetaotlus kiirendatud menetluse kohaldamisalasse ning vajab kiireloomulisena lahendamist. Supreme Court (Iirimaa kõrgeim kohus) tugineb eelkõige järgmistele asjaoludele:

- a) edasikaebajad ei ole küll vahi all, kuid on vabastatud kautsjoni vastu, mis piirab nende vabadust;
- b) vastused esitatud küsimustele on otsustava tähtsusega selle kindlaksmääramisel, kas edasikaebajad antakse üle või mitte – selles suhtes võib märkida, et Iirimaa kohtud ei saa teha üleandmise kohta lõplikku otsust enne, kui eelotsusetaotlus on lahendatud;
- c) vastused esitatud küsimustele võivad olla otsustava tähtsusega selle kindlaksmääramisel, kas teised isikud, kelle üleandmist on Poola Euroopa vahistamismäärusega taotlenud, antakse üle või mitte;

d) kui enne käesoleva eelotsusetaotluse lahendamist ei anta Poolale üle ka teisi isikuid, kelle üleandmist on Poola Euroopa vahistamismäärusega taotlenud, võib see kujutada endast selles ajavahemikus raamotsuse Iirimaa ja Poola vahel toimimise *de facto* peatamist;

e) kuna Poola tehtud Euroopa vahistamismäärused moodustavad veidi vähem kui poole Euroopa vahistamismäärustest, mida riik igal aastal täidab, oleks sellel suur mõju raamotsuse toimimisele Iirimaal.

Nendel asjaoludel on Supreme Court (Iirimaa kõrgeim kohus) seisukohal, et kiirendatud menetluse kriteeriumid on täidetud.

[Supreme Courti (Iirimaa kõrgeim kohus) koosseisu *ex officio* kuuluva Court of Appealsi (apellatsioonikohus, Iirimaa) presidendi allkiri]

TÖÖDOKUMENT